

FIL-QORTI CIVILI (SEZZJONI TAL-FAMILJA)

L-ONOR. IMHALLEF ANTONIO G. VELLA

Seduta ta' nhar il-Hamis 15 ta' Mejju 2025

Rikors guramentat nru:- 5 /2025 AGV fl-ismijiet:-

JC ET

VS

JC ET

Il-Qorti,

Rat ir- Rikors Guramentat ta' JC et fejn ippremettew is-segwent:-

1. Illi l-esponenti huma n-nanniet paterni tal-minuri GC u GL C, ulied BC illi sfortunatament inqatlet it-22 ta' Novermbu, 2022.

2. Illi l-konvenuti, in-nanniet materni ta' dawn il-minuri, permezz ta' rikors ġenerali mressaq b'urġenza bin-numru 609/2022, kienu talbu lil din l-Onorabbli Qorti sabiex il-kura u l-kustodja tal-istess minuri aħwa tiġi f'data fidejhom kif ukoll sabiex id-deċiżjonijiet relatati mal-imsemmija minuri kemm ordinarji u straordinarji jittieħdu minnhom ukoll stante l-fatt illi l-omm tal-minuri hija llum defunta.

3. Illi dawn it-talbiet ġew milqgħuha b'mod proviżorju minn din il-Qorti.

4. Illi l-esponenti jixtiequ li jkunu jistgħu jaraw u jqattgħu ftit ħin mal-neputijiet tagħhom għal numru limitat ta' sigħat fil-ġimgħa, b'mod li l-aċċess tagħhom jiġi organizzat biex ma jinterferixx mal-impenji skolastiċi u l-ħajja ta' kuljum tal-minuri.

5. Illi l-azzjonijiet sfortunati tal-missier tal-minuri m'għandhomx jiġu riflessi fuq l-esponenti, peress li huma individwi distinti u separati minnu, u lanqas m'għandhom jitnaqqsu d-drittijiet tagħhom bħala n-nanniet tagħhom. Għaldaqstant, huma għandhom xorta waħda jingħataw il-possibbiltà li jaraw lin-neputijiet tagħhom u jżommu relazzjoni magħhom.

6. Illi l-konvenuti jsostnu li n-neputijiet tagħhom diġa għaddew minn ħafna u li l-aċċess tan-nanniet paterni jista' jżid mal-uġiġ tagħhom u joħloq aktar diffikultajiet. Madankollu, l-esponenti jishqu li din hija opinjoni

suġġettiva tal-konvenuti, u li l-preżenza tan-nanniet paterni mhijiex se tikkawża aktar tbatija lill-minuri, iżda pjuttost tikkontribwixxi għal relazzjoni pożittiva u ta' appoġġ.

7.Illi minn mindu l-qtil sfortunata tal-omm tal-minuri, għaddew iżjed minn sentejn, u għalhekk skont il-ħin li għadda, huwa ġust li wieħed jikkunsidra l-bidliet ċirkostanzjali.

8.Illi Samuel Fenech, il-psikoterapista tat-tfal ta' GC irrimarka li fis-sebġha u għoxrin ta' Lulju tal-2023, li kien għadu kmieni wisq biex tittieħed deċiżjoni definittiva dwar il-kuntatt bejn G u l-familja paterna tiegħu. Madankollu, huwa irrimarka wkoll li jkun preżuntuż li wieħed jiddeċiedi kontra jew favur kuntatt mingħajr aktar evalwazzjoni, għaldaqstant, issa huwa opportun li tittieħed deċiżjoni li tiffavorixxi l-aċċess tan-nanniet paterni.

Għaldaqstant l-atturi jitolbu bir-rispett li dina l-Onorabbli Qorti joghgobha:-

1.Tordna illi l-esponenti jkollhom access versu t-tfal minuri G u GLC ahwa C kull nhar ta' Sibt mill-10:00 a.m. sas-6:00 p.m. matul is-sena skolastika u kull nhar ta' Sibt mill-10:00 a.m. sat-8:30 p.m. matul il-vaganzi tas-Sajf.

Tordna illi :

Bl-ispejjeż, komprizi dawk inkorsi fil-proceduri ta' medjazzjoni, kontra l-konvenuta illi hija minn issa ngunta għas-subizzjoni.

Rat ir- Risposta ta' JC kif ukoll MC CC detentriċi tal-karta tal-identità biN-numru ..fejn eccepew is-segwenti:-

1. Illi t-talbiet kif dedotti fir-Rikors intavolat nhar l-10 ta' Jannar 2025, għandhom jiġu miċħuda *in toto* bl-ispejjeż kontribom, u dan għar-raġunijiet li ser isegwu.
2. Illi din l-Onorabbli Qorti għandha tkun infurmata illi li kieku ma kienx għall-wens u s-sostenn tal-esponenti, li kienu hemm għaž-żewġ minuri mill-mument li ommhom BC ħarbet mid-dar matrimonjali biž-żewġt itfal G li kellu seba' (7) snin u GL li kellha erba' (4) snin nhar is-7 ta' Mejju 2022 wara li allegatament żewġha RC għamel sikkina m'għonq l-istess vittma fil-preżenza taż-żewġ uliedhom kieku llum ma nafux x'sar minnhom.
3. Illi minn dak iż-żmien lil hawn, anke meta BC kienet għadha ħajja fl-isfond tal-għawġ li kienet għaddejja minnu fiż-żwieġ u s-separazzjoni li fost l-oħrajn kienu iddominati mill-vjolenza fiżika u psikoloġika, imsejsa minn perikli serji għal ħajjietha kif ukoll ħajjet uliedha; fiċ-ċirkostanzi li dawn it-tfal flimkien ma' ommhom sabu rwieħhom fiha, l-esponenti minnufih ipprovdewlhom ħajt ta' kenn, b'saqaf fuq rashom u stabbiltà bil-għan li kemm jista' jkun, ħajjet dawn iċ-ċkejknin ma tiġi mxekla bl-ebda mod.
4. Illi malli seħħ id-delitt makabru ta' BC ġewwa ż-Żona Industrijali f'Kordin, l-esponenti daħlu fiż-żarbun ta' binthom BC b'dana illi dakinhar stess, din l-Onorabbli Qorti laqgħet it-talba tal-esponenti

sabiex temporanjament jiġu vestiti bil-kura, l-kustodja u t-tutela taż-żewġ minuri (Kopja tad-Digriet qed jiġi anness u mmarkat bħala 'DOK.A').

5. Illi l-minuri G u GL ilhom jattendu għat-terapija minn mindu seħħ id-delitt; u dan sabiex jipproċessaw it-telfa traġika ta' ommhom li nqatlet brutalment fid-dawl tax-xemx fl-isfond ta' żona traffikuża u ffrekwentata mill-ħaddiema taż-Żona Industrijali f'Kordin, b'żewġ tiri ta' arma tan-nar sparati fid-direzzjoni ta' sidirha kif ukoll f'wiċċha, b'dan tal-aħħar kien fatali li wassal għall-mewta traġika tagħha u li ħalliet jibku warajha żewġ itfal li ftit qabel seħħ l-omicidju, kienet għadha kemm waslithom l-iskola l-Kulleġġ De La Salle kif ukoll St Jean Antide.
6. Illi mill-mewta traġika ta' BC , l-esponenti bil-għajnuna tal-erba' (4) uliedhom qed irabbu lil dawn iż-żewġ itfal bl-istess mod li kienet trabbihom B , f'ambjent ta' familja b'valuri imsejsa fuq l-imħabba u l-għożża, bix-xogħol tal-iskola dejjem lest, inkluż ukoll il-qari u l-istudju.
7. Illi dan kollu jinvolti wkoll sostenn finanzjarju u li għandu jiġi rrimarkat li dan kollu seta' jsir grazzi għall-għaqqal u l-bżulija tal-esponenti li bil-ftit pensjoni li jirċievu kif ukoll bil-għajnuna ta' uliedhom, qegħdin irabbu lil dawn it-tfal sabiex kemm jista' jkun igħixu ħajja normali.
8. Illi l-minuri G L C qed tiġi segwita mill-Psikologa Marlis Zammit, fejn fir-Rapport tagħha li qed jiġi anness u mmarkat bħala 'DOK.B' gie rrimarkat li t-tifla kemm-il darba esprimiet l-uġiġh kif ukoll il-

konfużjoni li għaddejja minnha b'rabta mat-telfa traġika ta' Ommha fejn saħansitra anke tkellmet dwar il-ħolm ikrah li ta' spiss ikollha kif ukoll *flashbacks* ta' missierha RC jkun vjolenti fil-konfront ta' ommha, B C .

“In the therapy room G L has expressed pain and confusion regarding the loss of her mother several times. GL also spoke about frequent nightmares and also flashbacks that she experiences in relation to her past experiences within the family origin. These nightmares and flashbacks are usually in relation to her father being violent towards her mother.”

9. Illi fir-Rapport tagħha il-Psikoterapista Zammit spjegat li primarjament wieħed irid jikkunsidra l-istat mentali u l-bżonnijiet psikoloġiċi tal-minuri GL C.

“...it is imperative that her mental well-being and psychological needs are given primary consideration. Given her relatively recent experience of trauma, it is essential that her views and emotional state are prioritized to ensure that any decisions made are in alignment with her best interests, promoting her ongoing healing and stability. This emphasizes the importance of considering both the Child's voice and her mental health in the decision-making process.”

10. Illi l-Psikoterapista Samuel Fenech fir-Rapport li qed jiġi anness ma' din ir-Risposta u li qed jiġi immarkat b'ħala 'DOK.Ĉ', irrimarka li l-minuri GC għadu mhuwiex ippreparat biex jagħmel kuntatt mal-familja paterna u li mal-Professjonista l-istess Minuri stqarr miegħu

li huwa jhoss li għandu bżonn jikber ftit iktar qabel ma jesplora din il-possibilità.

“G ’s initial reaction to this request was concern. He stated that he does not feel prepared to make contact with his paternal family. G said that he feels that he needs to grow older and become more mature before exploring the possibility of contact with his paternal family.

He also expressed worry about the possibility that contact with his paternal family is introduced or increased at a pace which he fears would not be ready for.”

11. Illi fl-istess Rapport, il-Psikoterapista Samuel Fenech irrakomanda:-

“In my professional opinion, I strongly recommend that G ’s personal feelings, thoughts and wishes are given the deserved attention and importance.

The boy clearly expresses fear and worry about this request for contact and he only feels somewhat calm knowing that this personal process is shared accordingly, with the hope that his personal wishes and feelings are respected.”

12. Illi din l-Onorabbli Qorti għandha tkun infurmata li it-tifel ġarrab mill-Familja Paterna partikolarment mingħand in-Nannu Patern JC fejn il-Minuri G ien qal lil Ommu li waqt li huwa kien għand r-Rikorrent J C (għaliex RC kien għadda għal ibnu G u ħallih għand il-ġenituri tiegħu), in-Nannu Patern kien qaflu barra fil-qilla tax-xemx ta’

Awissu 2022 (ħafi) u li kien waddablu bott *sunblock*; liema aġir sar għal xejn b'xejn għaliex G huwa tifel ubbidjenti ħafna u kwiet.

13. Illi apparti minn dan l-inċident, fil-ftit ġranet li l-istess missier u ċioé R C kien jieħu lit-tfal għall-aċċess u jħallihom għand ir-Rikorrenti, in-nannu patern u ċioé J C kien ċempel lid-defunta B C fejn b'ton arroganti u aggressiv huwa beda jgħajjat magħha u jgħidilha biex meta R (Missier il-Minuri) jieħu lit-tfal, jeħdilhom biss minuri wieħed u mhux it-tnejn li huma għax ma jiflaħx għalihom it-tnejn.
14. Illi din l-Onorabbli Qorti għandha tkun infurmata li minkejja li r-rikorrenti qegħdin jipprovaw jagħmlu ta' bir-ruħhom li qed iħossu n-nuqqas ta' dawn it-tfal, il-verità hi li l-familja paterna hija ddominata minn vjolenza domestika fid-dar u dan il-fatt huwa wieħed magħruf sew kemm fl-Imqabba kif ukoll fil-Qrendi tant li r-rikorrent, *ossia* n-nannu patern kien anke instab ħati mill-Qrati tagħna fil-kawża fl-ismijiet Il-Pulizija vs J C deċiża nhar is-26 ta' April 2010 (kopja tas-sentenza qed tiġi annessa u mmarkata bħala 'DOK.D').
15. Illi f'din is-sentenza ir-rikorrent, *ossia* n-nannu patern JC instab ħati li kkawża ġrieħi ta' natura ħafifa fuq TR kif ukoll li volontarjament ikkawżalu xi ħsarat fuq il-karozza tiegħu u dan wara li l-istess vittma kien ġie mwaqqaf mir-rikorrenti MG C (fl-istess triq fejn ir-rikorrenti jgħixu u ċioé Valletta Road, l-Imqabba) fejn kienet viżibbilment imbeżża' minn żewġha JC tant li hija fetħet il-bieba tal-karozza ta' dan TR u qaltli li żewġha kien qiegħed isegwiha u heddidha li ser joqtolha.

16. Illi minkejja li l-istess TR talabha biex toħroġ mill-karozza *stante* li ma riedx jidħol f'inkwiet bla bżonn, huwa spiċċa msegwi mill-istess rikorrent J C u malli dan ħareġ mill-vettura huwa ta daqqa ta' ponn lil TR , ikkawżalu xi ġrieħi u ħarab minn fuq il-post.
17. Illi apparti l-kunċett ta' vjolenza domestika, il-familja paterna hija wkoll iddominata mill-fatt li jippreferu lis-subien mill-bniet u li skonthom l-mara postha hija d-dar u li ma tiswa għal xejn ħlief biex iddur bir-raġel u trabbi l-ulied. Dan id-diżrispett fil-konfront tal-ġens femminili ħareġ biċ-ċar fit-tieġ ta' JC (it-tifel l-ieħor tar-rikorrenti), waqt liema r-rikorrent JC malli ra liċ-ċkejna GLC huwa beda jirreferi għaliha bħala "qaħba."
18. Illi fil-verità l-istess Rikorrenti qatt u qatt ma fittxew lill-minuri, b'dawn tal-aħħar qatt ma kellhom xi tip ta' relazzjoni jew familjarità magħhom, anzi minn mindu ġara l-inċident tas-sunblock, il-minuri G beda jibża' mir-rikorrenti u kien għalhekk ukoll li d-defunta ma kinitx twassalhom għandhom.
19. Illi din il-biża hija waħda evidenti b'tali mod li sa riċentement, G kien mal-esponenti fejn kienu ħa jmorru jgħumu sa Għar Lapsi, meta waqt li kien qed jipparkja l-karozza, l-esponenti lemaħ tlett anzjani jitkellmu ħdejn ħanut u minn taħt l-ilsien lissen it-tħassib tiegħu dwar il-preżenza tar-rikorrent. Infatti, l-minuri G ta' tifel intelligenti li hu intebaħ u minnufih staqsa lill-esponenti jekk kienx hemm in-nannu Ġ (ir-rikorrent). Bħala risposta, l-istess esponenti staqsih jekk f'każ li jinziertawh, jekk xtaqx ikellmu lir-rikorrent bil-minuri maħkum minn biża kbira tant beda jitlob lill-esponent bil-ħniena "Nannu, jiena ma

ridx inkeltu lin-Nannu Ġ , teħodnix fejh għaliex naqbad il-basket u nitlaq nigri kemm niflaħ.”

20. Illi l-animu tar-rikorrenti huwa biss li jużaw lill-minuri G u GL bhala arma kontra l-ssponenti u dan bi ħsara kbira għall-istess ċkejknin li għadhom qegħdin jiprovaw jipproċessaw it-telfa tragika ta' ommhom.
21. Illi apparti mill-fatt li kif diġà gie ippruvat li l-familja paterna hija sinonima mal-vjolenza domestika u li l-mara u l-bniet ma jiswew xejn, din il-Qorti għandha tkun infurmata li l-familja paterna hija wkoll imdaħla fiċ-ċirku tal-użu tad-droga fejn saħansitra kemm missier it-tfal kif ukoll ħuh kienu anke nstabu ħatja b'sentenzi relatata ma' dan l-abbuż partikolarment droga eroina u kokaina.
22. Illi l-vjolenza tant tiddomina f'din il-familja li tard is-sena li għaddiet, it-tifel tar-Rikorrenti JC u MGC , JCJ , tella żewġ *statuses* fuq il-mezzi soċjali Facebook permezz tal-profil tal-Kumpanija li jiġġestixxu l-Familja C bl-isem ta' Jogra Excavations fejn dawn il-posts qed jirreferu għal martu R C u għal terza persuna bl-isem ta' F; fejn evidentement dawn il-kitbiet qed jinstigaw il-vjolenza (Kopja ta' dawn iż-żewġ posts qed jiġu immarkati bħala 'DOK.E' u 'DOK.F').
23. Illi dawn it-tip ta' statuses huma simili tal-post li ppubblika RC jumejn qabel ma seħħ l-omicidju ta' BC fejn saħaq li 'Revenge is a must' (Kopja ta' dan il-Post qed jiġi anness u mmarkat bħala 'DOK.G').

24. Illi dejjem mingħajr preġudizzju għas-suespost irid jingħad illi minn qari tal-Kodiċi Ċivili kif ukoll minn qari tal-Avviż Legali 397/2003 jirriżulta kjament li m'hemm ebda artikolu fil-Liġi li jakkorda drittijiet ta' aċċess lin-Nanniet.
25. Illi l-Kapitolu 16 tal-Ligijiet ta' Malta, bħall-Avviż Legali fuq citat, jipprovdi biss għad-dritt tal-aċċess illi għandhom il-ġenituri (irrispettivament hux miżżewġin *o meno*) versu l-ulied, u ma jikkontjeni ebda provvedimenti li jagħti d-dritt ta' aċċess lil terzi persuni, u għaldaqstant it-talbiet odjerni ma setgħux issiru mill-atturi nanniet u l-każistika Ewropea ċċitata mir-Rikorrenti hija għal kollox irrilevanti!

In fatti fis-sentenza fl-ismijiet “**RB bħala prokuratur ta' AB Vs RBM**” deċiża fit-3 ta' Lulju 2019, ingħad illi:-

“Il-Qorti tagħraf illi huwa minnu dak li targumenta l-intimata illi d-dritt Malti ma jirrikonoxxi aċċess versu n-Nanniet.”

Għaldaqstant u għar-raġunijiet *suesposti*, l-Esponenti umilment jissottomettu illi fl-aħjar interess taż-żewġ minuri, kif anke jirriżulta mir-Rapporti rilaxxati mill-Professjonisti, t-talbiet kollha tar-Rikorrenti għandhom jiġu miċħuda *in toto* u bl-ispejjez kontribom.

Tant għandhom x'jissottomettu f'dan l-istadju l-esponenti għas-savju ġudizzju ta' din l-Onorabbli Qorti.

Rat illi l-atturi pprezentaw rikors qua nanniet paterni tal-minuri GC u GL C , ulied il-mejta BC , li giet nieqsa fit -22 ta' Novembru, 2022, sabiex jinghataw access ghan-neputijiet taghhom.

Rat li l-konvenuti pprezentaw ir-Risposta guramentata taghhom fejn eccepew illi minn qari tal-Kodici Civili kif ukoll minn qari tal-Avviz Legali 397/2003, jirrizulta kjarament li m'hemm ebda artikolu fil-ligi li jakkorda drittijiet ta' access lin-nanniet u filwaqt li ccitaw is-sentenza fl-ismijiet RB bhala prokuratur ta' AB vs RBM deciza fit-3 ta' Lulju, 2019, eccepew illi l-atturi nanniet ma setghux jaghmlu t-talbiet odjerni u l-istess kazistika Ewropea ccitata minnhom hija ghal kollox irrilevanti.

Konsiderazzjonijiet

L-atturi ccitaw diversi sentenzi fejn it-talba tan-nanniet sabiex jigu awtorizzati jaghmlu talba sabiex jinghataw access ghan-neputijiet giet akkolta diversi drabi minn dina l-Qorti, anke kif diversament ippreseduta, minghajr ma qagħdu jamplifikaw b'sottomissjonijiet dettaljati.

Il-konvenuti da parti taghhom, iccitaw diversi sentenzi ukoll sabiex jiggustifikaw l-opposizzjoni taghhom stante li l-ligi nostrana ma tikkontemplax tali dritt u pprezentaw sottomissjonijiet.

Il-Qorti tifhem ghalfejn l-atturi ma dahlux f'dettall in kwantu jirrigwarda s-sottomissjonijiet u dan minhabba li jirrizulta li l-Qorti Civili (Sezzjoni Familja) kellha diversi okkazzjonijiet fejn esprimiet ruhha u gharfet li n-nanniet ghandhom kull dritt li jitolbu li jinghataw access ghan-neputijiet, izda madanankollu, jekk dak id-dritt jinghatax jew le jaqa' fl-ambitu sostanzjali u cioe' l-mertu tal-kawza u kwalsiasi ezitu ser jigi dejjem deciz fuq dak li huma l-ahjar interessi tal-minuri, mentri l-gharfien tad-dritt li jintalab huwa akkoljiment fl-ambitu procedurali.

Il-konvenuti taw interpretazzjoni tas-sentenza **Cosimo Marziano et. Vs Silvia Marziano et.**¹ erroneja jew iccitaw biss partijiet tas-sentenza li addirtura donnu l-Qrati ma rrikonoxxux id-dritt tal-azzjoni ghall-“visiting rights,” mentri fil-fatt, f'dina s-sentenza ta' **Marziano**, precisament, il-Qorti enuncjat li dan id-dritt ta' access mhux wiehed garantit, in kwantu kollox jiddependi fuq dak li huwa fl-ahjar interess u tal-aqwa vantagg tal-minuri, pero' fl-ebda stadju ma eskludiet li dak id-dritt jista' jintalab, imbaghad skond il-mertu jigi deciz jekk jinghatax jew le.

Oltre minn hekk, dina l-istess sentenza giet ikkonfermata fl-appell, anke wara li saret ritrattazzjoni tal-istess Prim'Istanza liema sentenza nghatat fis-27 ta' Marzu, 2023. Il-Qorti tal-Appell marret

¹ 200/2019 deciza fit-28 ta' Jannar, 2021

oltre, anzi kkontendiet illi minkejja li taht il-ligi domestika, precisament il-Kodici Civili, m'hemm l-ebda disposizzjoni ***“granting grandparents access rights to their grandchildren, the fact that Articles 7 (2) and 8 of the Civil Code oblige grandparents to provide maintenance for their grandchildren in particular circumstances “are in themselves a confirmation that Maltese law recognises the existence of a special relationship between grandparents and their grandchildren.”***

Having said that the Court also emphasised that by no means is this right of requesting access an absolute and automatic right, “ it will now be up the Family Court to decide on the merits of the case, and therefore, whether the grandparents should have any contact with their granddaughter. The Court is certainly not declaring that the plaintiffs have a guaranteed right to visit or have contact with their granddaughter. However, as grandparents they do have a right to ask for visitation. The Family Court will then take a decision based on the best interests of the child.”

Initially, the Maltese Court was hesitant to touch on these “grey areas” in the law, adopting a very restrictive approach. This was evident in the case RB noe. vs RBM decided on the 3rd July, 2019, il-Qorti ammettiet is-segwenti:-

“Il-Qorti taghraf illi huwa minnu dak li targumenta l-intimata illi d-dritt Malti ma jirrikonoxxix access versu n-nanniet.

“B’referenza ghas-sentenza fl-ismijiet Neli Valcheva vs Georgios Babanarakis citata mir-rikorrent, il-Qorti tirrileva illi din is-sentenza m’hijiex applikabbli fil-kaz odjern peress illi a kuntrarju tal-ligi Maltija, il-ligi Bulgara fl-Artikolu 128 tal-Kodici tal-Familja tipprovdi ghal dritt ta’ access ghan-nanniet, u kien a bazi ta’ dan l-artikolu li n-nanna tal-minuri f’dik il-kawza kienet ghamlet talba ghall-access mal-minuri. Il-Qorti tirrileva ukoll illi r-Regolament tal-Kunsill numru 2201/2033 ma jistabilixxix drittijiet t’access ghall-genituri jew membri oħra tal-familja. Dan ir-regolament jistabilixxi biss regoli rigward il-gurisdizzjoni tal-Qrati u r-rikonoxximent u l-infurzar ta’ decizjonijiet mogħtija mill-Qrati tal-Istati membri tal-Unjoni Ewropeja fl-ambitu ta’ kwistjonijiet specifici tal-ligi tal-familja, inkluz kawzi u decizjonijiet dwar drittijiet t’access lejn tfal minuri. Dan jidher b’mod car mill-Artikolu 41 li jipprovdi dwar ir-rikonoxximent u l-infurzar ta’ sentenzi li jiddeterminaw id-drittijiet ta’ access, izda ma jakkordawx xi drittijiet t’access.

“Id-drittijiet t’access imsemmija fl-artikolu 40(1)(1) mogħtija f’sentenza nfurzabbli li tkun ingħatat fi Stat Membru għandhom jigu rikonoxxuti u jkunu nfurzabbli fi Stat Membru iehor mingħajr il-bzonn ta’ dikjarazzjoni tal-infurzabbilita’ mingħajr ebda possibilita’ li ssir opposizzjoni għar-rikonoxximent tagħhom jekk is-sentenza tkun giet iccertifikata fl-Istat Membru tal-origini skond il-paragrafu 2.”

Undoubtedly this is by far and large an untouched area of our law and jurisprudence, but the reasoning behind the Cosimo Marziano case opts for a more innovative and wider interpretation of what this right of access claimed by grandparents entails. The Marziano case therefore has for the first time opened the doors, attempting to bring Maltese jurisprudence in line with international thinking, in keeping with sociocultural trends, towards the interpretation of “family life.”

“At the sociocultural level, equally profound transformations are affecting the way of life of citizens. The phenomenon of families whose members (parents and children) have dual or different nationalities (which is closely linked to the free movement of persons and, more generally, to globalisation), the diversity of forms of union and cohabitation, besides marriage, in particular the civil partnership...are just a few examples. The diversification of family structures is therefore a reality of contemporary society....Those economic and sociocultural changes, whose multiple effects on the lives of citizens are being felt at a steady pace, require in some cases a reconsideration of the assumptions underlying legal systems and the substance of their rules, and necessitate an adaption of the law and in particular EU law (including private international law).”²

² Cosimo Marziano et. Vs. Silvia Marziano et. 28th January, 2020, iccitat mis-sentenza AGC u NGC vs AGC u JGC deciza fl-10 ta’ Ottubru, 2024.

Is-sentenza mill-Qrati ta' Strasburgu bdew jirregolaw ruhhom mal-izviluppi socjali bis-sentenza fil-kaz **Marcks vs Belgium**, deciza fit-13 ta' Gunju, 1979, fejn il-Qorti zviluppat in-nozjoni ta' "***family life***" kif ikkontemplata taht l-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet Umani. Il-Qorti inkludiet lin-nanniet bhala formanti parti mill-istruttura familjari, "***since such relatives may play a considerable part in family life.***"

Fis-sentenza **Valcheva vs Baanarakis** deciza fil-31st May, 2018, il-Qorti staqsiet hekk "***with regard to grandparents specifically, is not that uncertainty disconcerting considering that, in principle and subject to the best interests of the child, contact between grandparents and their grandchildren, in particular in an ever-changing society, remains an essential source of stability for children and an important factor in the intergenerational bond which undoubtedly contributes to building their personal identity?***"

Fil-kaz ta' **AGC u NGC vs AGC u JGC** fuq imsemmija, il-Qorti kellha dan xi tghid:-

"The reasoning in the Valcheva case is however based upon a general presumption that grandparents are indispensable in their grandchildren's life as they offer them support and stability. Acting on this presumption can be dangerous as not every grandparent can necessarily offer that support and stability and if grandparents are legally seeking access rights to their grandchildren, this is obviously a consequence of

conflict with the parents, who in exercising their parental authority have denied access between the grandparents and grandchildren for reasons they are aware of. It is here that the Court plays a significant role because it can override any parental decision if it is not in the best interests of their children. Each case needs to be assessed individually.”

Inizzjalment, il-Qrati Maltin ma kienux propensi li jmissu ma daww z-zoni grizi “grey areas” fil-ligi u ppreferit tadotta interpretazzjoni ristrittiva kif ghamlet fil-kaz **RB noe. vs RBM** deciza fit-3 ta’ Lulju, 2019, il-Qorti ammettiet is-segwenti:-

“Il-Qorti tagħraf illi huwa minnu dak li targumenta l-intimata illi d-dritt Malti ma jirrikonoxxix access versu n-nanniet.

“B’referenza għas-sentenza fl-ismijiet Neli Valcheva vs Georgios Babanarakis citata mir-rikorrent, il-Qorti tirrileva illi din is-sentenza m’hijiex applikabbli fil-kaz odjern peress illi a kuntrarju tal-ligi Maltija, il-ligi Bulgara fl-Artikolu 128 tal-Kodici tal-Familja tipprovdi għal dritt ta’ access għan-nanniet, u kien a bazi ta’ dan l-artikolu li n-nanna tal-minuri f’dik il-kawza kienet ghamlet talba għall-access mal-minuri. Il-Qorti tirrileva ukoll illi r-Regolament tal-Kunsill numru 2201/2033 ma jistabilixxix drittijiet t’access għall-genituri jew membri ohra tal-familja. Dan ir-regolament jistabilixxi biss regoli rigward il-gurisdizzjoni tal-Qrati u r-rikonoxximent u l-infurzar ta’ decizjonijiet mogħtija mill-Qrati tal-Istati membru tal-Unjoni Ewropeja fl-ambitu ta’ kwistjonijiet specifici tal-ligi tal-familja, inkluz kawzi u

decizjonijiet dwar drittijiet t'access lejn tfal minuri. Dan jidher b'mod car mill-Artikolu 41 li jipprovdi dwar ir-rikonoxximent u l-infurzar ta' sentenzi li jiddeterminaw id-drittijiet ta' access, izda ma jakkordawx xi drittijiet t'access.

“Id-drittijiet t'access imsemmija fl-artikolu 40(1)(1) moghtija f'sentenza nfurzabbli li tkun inghatat fi Stat Membru ghandhom jigu rikonoxxuti u jkunu nfurzabbli fi Stat Membru iehor minghajr il-bzonn ta' dikjarazzjoni tal-infurzabbilita' minghajr ebda possibilita' li ssir opposizzjoni ghar-rikonoxximent taghhom jekk is-sentenza tkun giet iccertifikata fl-Istat Membru tal-origini skond il-paragrafu 2.”

Madanakollu, l-interpretazzjoni fil-kaz ta' **Marziano** wessghat l-interpretazzjoni u accettat li in linea mad-decizjonijiet ta' Strasburgu, in-nanniet ghandhom ikollhom *locus standi* sabiex jitolbu access ghan-neputijiet, peress bhala nanniet jidhlu fil-kappa ta' “family life” li m'ghandhiex tkun ristretta biss ghall-genituri, pero' dan id-dritt mhux wiehed assolut. Il-gurisprudenza nostrana recentissima kompliet isegwi dina l-interpretazzjoni.

Ghandu jigi rilevat fuq kollox li l-Konvenzjoni Ewropeja tad-Drittijiet Umani, hija rratifikata u tiffirma parti mil-ligijiet domestici u fuq kollox hija suprema ghad-drittijiet ikkontemplati fil-Kostituzzjoni Maltija. Ghaldaqstant, li kieku l-Qrati Maltin ma josservawx id-decizjonijiet tal-ECtHR in kwantu jirrigwarda l-*locus standi* f'kazijiet ta' dina n-natura, tkun qed tinholq cirkostanza assurda fejn qed jigi injorat

dak li huwa suprem u konsegwentement tkun qed thejji t-triq ghal hafna kawzi, li wara li jigu ezawriti r-rimedji domestici, ser jaslu quddiem il-ECtHR li llum adattat għall-izviluppi socio-kulturali anke in kwantu jirrigwarda l-istrutturi familjari u ser taqleb id-decizjonijiet tal-Qrati Maltin fejn ikun il-kaz li jiddeciedu li m'hemmx *locus standi* għan-nanniet li jitolbu access għan-neputijiet. Dan għandu jigi evitat b'mod assolut, anke meta llum diversi sentenzi qed jagħmlu l-posizzjoni iktar cara u lucida in linja mas-sentenzi ta' Strasburgu u dina l-prassi għandha tkompli tigi segwita.

DECIDE:

Għaldaqstant, għal dawn il-motivi, dina l-Qorti taqta' u tiddeciedi billi tirrespingi l-eccezzjoni tal-konvenuti.

L-ispejjez għandhom jibqgħu rizervati għall-gudizzju finali.

Onor. Imhalled Dr. Anthony J. Vella

Registratur